

Arbejdsmarkedsproblemer i den økonomiske politik

Jørgen H. Gelting

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY: Important elements of Danish labour market problems are similar to those of a majority of western industrialized countries. Difficulties arising from these problems in achieving major macroeconomic policy targets and various strategies are discussed.

Ved betragtning af Danmarks tre samfundsøkonomiske hovedproblemer – arbejdsløsheden, inflationen og betalingsbalancens underskud – kan det være en, dog kun fattig, trøst, at det helt overvejende flertal af andre industrilande har og nu i flere år har haft tilsvarende problemer; omend den sidste snes års danske betalingsbalanceudvikling har været særegen nok til at tiltrække sig stigende og ufordelagtig opmærksomhed i udlandet.

At arbejdsmarkedssammenhænge er af umiddelbar betydning for arbejdsløshedsens omfang er selvfølgelig. Det er videre en omend ikke enerådende, så dog vidt udbredt opfattelse, at også for de to andre problemer – inflationen og betalingsbalancens underskud – spiller forholdene på arbejdsmarkedet en central rolle.

Derimod tyder den offentlige debat ikke på nogen almindelig erkendelse af, at der, udover den forøgede arbejdsløshed, består vidtgående ligheder mellem Danmark og andre industrilande vedrørende udviklingen på arbejdsmarkedet¹:

(1) Ændrede erhvervsfrekvenser og specielt kvinders øgede erhvervsdeltagelse² har i de fleste lande udgjort det dominerende element i de senere års ændringer i arbejdsudbuddets sammensætning med hensyn til alder og køn og har tillige i en del lande ligesom i Danmark svaret for hovedparten af væksten i det samlede arbejdsudbud.

1. To nyttige oversigter er David H. Freedman (1978) og OECD (1978) kap. 1 og 2. Kvinders position på arbejdsmarkedene i europæiske lande belyses i United Nations (1980).
2. Om udviklingen i Danmark henvises til Christensen og Estrup (1979), Estrup (1979) samt Henriksen (1979).

Arbejdsmarkedsproblemer i den økonomiske politik

Jørgen H. Gelting

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY: Important elements of Danish labour market problems are similar to those of a majority of western industrialized countries. Difficulties arising from these problems in achieving major macroeconomic policy targets and various strategies are discussed.

Ved betragtning af Danmarks tre samfundsøkonomiske hovedproblemer – arbejdsløsheden, inflationen og betalingsbalancens underskud – kan det være en, dog kun fattig, trøst, at det helt overvejende flertal af andre industrilande har og nu i flere år har haft tilsvarende problemer; omend den sidste snes års danske betalingsbalanceudvikling har været særegen nok til at tiltrække sig stigende og ufordelagtig opmærksomhed i udlandet.

At arbejdsmarkedssammenhænge er af umiddelbar betydning for arbejdsløshedsens omfang er selvfølgelig. Det er videre en omend ikke enerådende, så dog vidt udbredt opfattelse, at også for de to andre problemer – inflationen og betalingsbalancens underskud – spiller forholdene på arbejdsmarkedet en central rolle.

Derimod tyder den offentlige debat ikke på nogen almindelig erkendelse af, at der, udover den forøgede arbejdsløshed, består vidtgående ligheder mellem Danmark og andre industrilande vedrørende udviklingen på arbejdsmarkedet¹:

(1) Ændrede erhvervsfrekvenser og specielt kvinders øgede erhvervsdeltagelse² har i de fleste lande udgjort det dominerende element i de senere års ændringer i arbejdsudbuddets sammensætning med hensyn til alder og køn og har tillige i en del lande ligesom i Danmark svaret for hovedparten af væksten i det samlede arbejdsudbud.

1. To nyttige oversigter er David H. Freedman (1978) og OECD (1978) kap. 1 og 2. Kvinders position på arbejdsmarkedene i europæiske lande belyses i United Nations (1980).
2. Om udviklingen i Danmark henvises til Christensen og Estrup (1979), Estrup (1979) samt Henriksen (1979).

(2) Kvinders erhvervsdeltagelse adskiller sig typisk fra mænds ved dels den langt større udbredelse af deltidsarbejde, dels den tertiære (eller service-) sektors større andel af den kvindelige end af den mandlige arbejdsstyrke. Blandt de vestlige industrilande omkring 1970 varierede forskellen i den tertiære sektors andel af henholdsvis den kvindelige og den mandlige arbejdsstyrke mellem en syvendedel og godt en tredjedel. I Danmark viser 1970ernes beskæftigelsesundersøgelser en tiltagende koncentration (1979 halvdelen) af de beskæftigede kvinder inden for undergrupperne offentlig administration m.v., undervisning etc., sundhedsvæsen og sociale institutioner samt liberale erhverv (men med en højere deltidsfrekvens, 49 mod 45 pct., end for samtlige beskæftigede kvinder).

(3) Arbejdsløsheden er uensartet fordelt og relativ høj inden for ydergrupperne i de erhvervsaktives aldersfordeling, og i de fleste af landene med særlig høj ledighed for unge kvinder. Sammenhængende hermed er ledigheden relativ stor blandt lavtlønsgrupper med forholdsvis lavt uddannelsesniveau; jfr. at i Danmark (maj 1980) var over halvdelen af de ledige forsikrede (omregnet til fuldtidsledige) kvinder, og af disse var over halvdelen medlemmer af HK, Kvindeligt Arbejderforbund eller SID.

(4) I en række lande har man kunnet konstatere, at i modsætning til tidligere har den seneste recession ikke ført til et fald i kvindernes og specielt de gifte kvinders erhvervsfrekvens, formentlig navnlig som følge af udvidet adgang til dagpenge under arbejdsløshed. I Danmark ledsagedes det markante fald i beskæftigelsen 1975 af fortsat stigning i kvindernes og specielt de gifte kvinders erhvervsfrekvens. (Ungdomsbeskæftigelsesundersøgelsen af 1978, S. E. (1979), indicerer imidlertid en discouraged worker effect for unge kvinder, idet der for disse, men ikke for unge mænd, på amtsbasis er en klar invers relation mellem ledighed og erhvervsfrekvens³).

Mere generelt: Hvad der meget misvisende betegnes som paradoksproblemet er ikke et specielt dansk fænomen. Det var formentlig i UK, at man tidligst observerede og indgående diskuterede en forskydning af relationen mellem arbejdsløsheden og antallet af ledige stillinger⁴. Hertil var man vel forberedt gennem regionaløkonomiske studier, hvor (forenklet sagt) den vejede sum af antal arbejdsløse og ledige stillinger tjente som indikator for ufuldkommenheder på de regionale arbejdsmarkeder. Blandt de nærliggende – og ikke indbyrdes udelukkende – for-

3. Se i øvrigt i denne forbindelse kapitlet om skjult arbejdsløshed i Rosdahl og Due (1980).

4. I National Institute's *Economic Review* omtales ændringen (i vinteren 1966/67) første gang november 1968. Jfr. i øvrigt artiklen Bowers m.fl. (1970) samt Brown (1976).

klaringer på den i Danmark og andre industrilande i de senere år konstaterbare ugunstige forskydning af den inverse relation mellem arbejdsløshed og antal ledige stillinger er, foruden øget frekvens af jobskift, navnlig dels større såkaldt strukturarbejdsløshed, refererende til manglende overensstemmelse mellem den faglige og/eller geografiske sammensætning af udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet – ofte uden explicit henvisning til de relative lønningers betydning – dels den ene eller begge parter større selektivitet ved indgåelse og ophævelse af arbejdsaftaler. I denne forbindelse har man såvel i faglitteraturen som i den almene offentlige debat peget på den ret selvfølgelige betydning af arbejdsløshedsdagpengenes højde i forhold til lønnen for navnlig lønmodtagernes dispositioner⁵. Imidlertid, selv ved uændret relativt dagpenge niveau måtte stigende velstand forventes at gøre lønmodtagerne mere selektive i deres valg af beskæftigelse.

(5) Ændringen af relationen mellem arbejdsløshed og antal ledige stillinger er del af et kompleks af ændrede adfærdsmønstre på arbejdsmarkedet, blandt hvis andre elementer er »Phillipskurvens sammenbrud«, højere strejkefrekvens og – muligvis – aftagende produktivitetstigning.

Med det noget dramatiserende udtryk »Phillipskurvens sammenbrud« refereres til, at der, i de fleste tilfælde begyndende i sidste del af 1960'erne, i en række industrilande indtraf signifikant større lønstigninger end foreneligt med de i de forudgående år bestemte sammenhænge med efterspørgsels-udbuds-forhold på arbejdsmarkedet samt prisudviklingen. Som eftervist af Peder J. Pedersen (1975) indtraf en sådan lønacceleration også i Danmark, begyndende omkring 1968.

At dette fænomen står i nær forbindelse med det netop omtalte paradoksproblem fremgår umiddelbart deraf, at i de traditionelt bestemte Phillipsrelationer til forklaring af lønstigningstakten indgår arbejdsløsheden og/eller antal ledige stillinger som mål for efterspørgsel-udbud-forholdet på arbejdsmarkedet. Det er derfor en velbegrunnet forventning, at for så vidt paradoksproblemet, dvs. forskydningen af relationen mellem arbejdsløshed og antal ledige stillinger, overvejende beror på udvidet adgang til og relativt højere dagpenge under arbejdsløshed, kan inddragning af arbejdsløshedsunderstøttelsen som forklarende variabel retablere Phillipsrelationen for perioden siden sidste del af 1960'erne; hvilket er hvad den af Blømgren-Hansen og Knøsgaard (1980) for Danmark foretagne analyse tyder på. At udvidet kompensation ved arbejdsløshed kan forventes at øge lønstigningstempoet (og mindske det effektive arbejdsudbud) følger af ganske enkle økonomiske ræsonnementer. (Derimod kan der ikke udledes nogen entydig konklusion om effekten på den sam-

5. Standardhenvisningerne er Phelps m.fl. (1970) og Grubel & Maki (1976), genoptrykt i Grubel & Walker (1978), behandlende forholdene i en række lande.

lede registrerede ledighed – jfr. at man under 1930ernes store ledighed med rette fremhævede den, dog af finansieringen afhængige, efterspørgselsstimulerende virkning). Men styrken af effekterne på lønstigningstempo m.v. kan ikke bedømmes uden nærmere undersøgelser, hvis resultater imidlertid er usikre, ikke mindst fordi det er sandsynligt, at sådanne ikke-økonomiske forhold, der vanskeligt lader sig indpasse i kvantitative analyser, kan spille en betydelig rolle med den følge, at de økonomiske faktorerets betydning fejlvurderes; jfr. Turvey (1971), (p. 199-200).

(6) Omtrent samtidig med Phillipskurvens sammenbrud – og altså før 1970ernes recession – indtraf der i en række industrilande et fald i den gennemsnitlige produktivitetstigning. I USA, hvor afsvækkelsen var relativ betydelig, har udviklingen foranlediget omfattende diskussion og analyser⁶, uden at overbevisende og bredt accepterede resultater er opnået. Specielt synes lavere kapitalintensitet som følge af afdæmpet investeringsrate kun at kunne forklare en mindre del af produktivitetstigningens fald. For Danmark er den seneste undersøgelse, omfattende 1970ernes recession, Pedersen (1979a), (jfr. for perioden 1904-70 Kærgård (1979) og Pedersen (1979b)). Som hovedforklaring på en fra 1973 lavere produktivitetstigning inden for industrien henvises her til et samtidigt fald i investeringskvoten. Forklaringen er imidlertid suspekt, fordi faldet i investeringskvoten ikke gælder for maskininvesteringerne, der må formodes at påvirke produktiviteten hurtigere end investeringerne i øvrigt. I modsætning til, hvad der er tilfældet i den amerikanske debat, omtales ikke som muligt bidragende til lavere produktivitetstigning forringelse af arbejdsklimaet, hvorpå strejkefrekvensens markante stigning fra 1973 tyder; jfr. at der tilsvarende i andre lande kan konstateres stigende konfliktfrekvens fra sidste del af 1960erne.

De talrige ligheder mellem forholdene her i landet og i andre industrilande – som ikke begrænser sig til de her alene omtalte arbejdsmarkedsforhold – og den hidtidige udvikling her i landet og i udlandet giver ikke grundlag for forhåbning om en snarlig løsning af vore tre samfundsøkonomiske hovedproblemer – arbejdsløsheden, inflationen og betalingsbalancens underskud – til hvilke kan ventes snart at føje sig en alvorlig skærpelse af uligevægten på boligmarkedet. Og da Danmark ingenlunde er med i den lille kreds af lande, hvor fuld beskæftigelse er et dominerende økonomisk-politisk mål (jfr. sammenligningen af dansk og svensk politik i Estrup (1979)), og da finansieringsmulighederne – snarere end hensynet til kommende generationer – kan ventes at motivere begrænsning af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster, er i særdeleshed perspektiverne for beskæftigelsen dystre.

6. En oversigt over de vigtigste bidrag giver Eckstein (1980).

Om centrale elementer i en rationel økonomisk-politisk recept består der udbredt enighed:

(1) Forbedring af danske erhvervs konkurrenceevne overfor udlandet ved relativ reduktion af indenlandske omkostningselementer, dvs først og fremmest dansk lønniveau.

(2) Ændring af lønstrukturen til fordel for de beskæftigede i de med udlandet konkurrerende erhverv, hvorved overførsel af arbejdskraft til disse fra andre områder fremmes – modsat den hidtidige tendens i beskæftigelsesstrukturens udvikling.

(3) Reduktion af lønstigningstempoet.

(4) Forbedring af den offentlige sektors opsparingsbalance (S-I), herunder begrænsning af de offentlige realudgifters vækst, jfr. (2).

Ofte gives der en fremstilling af disse punkter implicerende, at en nødvendig betingelse for løsning af både betalingsbalance- og arbejdsløshedsproblemet er overflytning af en meget betydelig del af den samlede arbejdsstyrke, svarende til 100.000 à 150.000 heltidsbeskæftigede, til de med udlandet konkurrerende erhverv. Principielt kan dette ikke være korrekt. Selv hvis arbejdsstyrken var delt i to permanent adskilte non-competing groups, således at overflytning til de med udlandet konkurrerende erhverv fra de øvrige var udelukket, måtte der kunne findes en kombination af lønniveauer i de to sektorer med finans- og kreditpolitik, som tilvejebragte både fuld beskæftigelse og saldo nul på betalingsbalancens løbende poster. Konsekvensen ville formentlig være en ganske drastisk ændring af forholdet mellem de to sektorer lønniveauer. Dette er naturligvis et højst urealistisk tankeeksperiment, der dog ikke er ganske uden interesse – som baggrund for den refleksion, at vi har for ringe kendskab til de relevante efterspørgsels- og udbudsreaktioner til at kunne præcisere de for såkaldt ydre og indre ligevægt påkrævede overflytninger af arbejdskraft og dermed samhørende ændringer af de relative lønninger. De anførte, meget store tal for de påkrævede arbejdskraftflytninger er desuden egnede til at fremkalde den fejlagtige opfattelse, at det nødvendigvis må tage mange år at fjerne både arbejdsløsheden og underskuddet overfor udlandet.

Hvis der lønpolitisk i hovedsagen alene var behov for en generel reduktion af det danske lønniveau i forhold til udlandets, ville i princippet nogle få års totalt lønstop være tilstrækkeligt. Bortset fra, at næppe nogen anser noget sådant for muligt, er situationen mere kompliceret, når opgaven er både at sænke de udlandskonkurrerende erhvervs lønniveau i forhold til udlandets og samtidig hæve det i forhold til det danske lønniveau iøvrigt. Såfremt denne opgave skal løses indenfor overskuelig tid, er den mindst ufremkommelige vej formentlig devalue-

ring kombineret med en lønglidning indenfor de udlandskonkurrerende erhverv, som absorberer en del, men også kun en del af disses devalueringsevne.

Det sædvanlige hovedargument mod isoleret dansk devaluering er, at dens effekt på konkurrenceevnen hurtigt vil blive ophævet ved større lønstigninger. Helt rene eksempler på isolerede danske devalueringer er ikke lette at finde. Men det er dog værd at konstatere, at ikke blot ved 1933-devalueringen (hvor forholdene var meget forskellige fra nutidens), men også ved 1967-devalueringen indtraf der kun ringe ændring af lønstigningstakten fra før til efter kursændringen. At det samme gælder for devalueringerne i andet halvår 1979, er det endnu for tidligt at hævde. I alle tilfælde vil behovet for indgreb i pristalsreguleringen og evt andre understøttende indgreb være desto større, jo større devalueringen er.

Det turde være ændringen af lønstrukturen og den varige nedsættelse af lønstigningstempoet, der vil volde de største vanskeligheder.

Devaluering kombineret med kun delvis neutraliserende lønglidning i de udlandskonkurrerende erhverv kan meget vel tænkes at resultere i uændret eller højere realløn for de i disse erhverv beskæftigede lønmodtagere, medens de øvrige realløn vil falde føleligt. Videre er det sandsynligt, at indenfor de udlandskonkurrerende erhverv vil lønglidningen tendere at blive mindst for de lavtlønnede. Der kan derfor ikke herske megen tvivl om, at hvis operationen lykkes, vil efter alle gængse kriterier indkomstfordelingen blandt lønmodtagerne blive mere ulige. Dette kan ikke uden inkonsistens modvirkes ved indgreb i lønstrukturen til fordel for de lavtlønnede (blandt hvilke ledigheden gennemgående er relativt stor). Ej heller vil det naturligvis være foreneligt med det tilsigtede, at lønglidningen indenfor de udlandskonkurrerende erhverv ved afsmitning forplanter sig til de øvrige. Endelig kan operationen helt eller delvis mislykkes derved, at lønglidningen i de udlandskonkurrerende erhverv opsluger praktisk talt hele disses devalueringsevne, således at der vel bliver et incitament fra højere løn til intersektoral vandring af arbejdskraft, men uden at denne modsvares af tilsvarende større arbejdskraftefterspørgsel, således at hovedresultatet bliver i første omgang en ændret lønstruktur og fordeling af arbejdsløsheden, forventeligt fulgt af en tendens til retablering af den oprindelige lønstruktur. Det her skitserede forløb stemmer overens med den traditionelle fremstilling af reaktionsmønstret på et organiseret arbejdsmarked ved efterspørgselsforskydninger: Efterspørgselsekspansion fører til lønstigninger, der bremser forøgelse af beskæftigelsen, medens efterspørgselskontraktion fører til lavere beskæftigelse ved uændret løn.

Med baggrund i det sidste tiårs styrkede inflationstendenser, de gennemgående lidet opmuntrende indkomstpolitiske erfaringer, betalingsbalanceproblemerne i kølvandet på olieprisstigningerne, samt den monetaristiske moderetning indenfor

økonomisk teori har kontraktiv økonomisk politik og specielt en noget kuriøs form for kreditpolitik vundet stor udbredelse som middel til inflationsbekæmpelse i de vestlige industrilande. Dette kan synes paradoksalt, for så vidt som den såvel her i landet som i andre lande stedfundne udvidelse af adgangen til og forhøjelsen af det relative niveau af kompensation ved arbejdsløshed må formodes at have svækket effekten af arbejdsløshed på lønstigningstempoet, idet man må antage, ikke blot at en given beskæftigelse ledsages af desto hastigere lønstigning, jo større kompensationen er, men også at der til en vis forskel i beskæftigelse svarer en desto mindre forskel i lønstigningstempo, jo større kompensationen er; dvs at ledighed og kompensation virker ikke blot additivt.

Derimod er det i almindelighed ikke korrekt, således som det ofte synes antaget, at højere dagpenge gør arbejdsløshed til et mindre effektivt »middel« til forbedring af den løbende betalingsbalance. Arbejdsløshed er nemlig ikke et økonomisk-politisk instrument, men kan – ligesom en formindskelse af importen – være et resultat af efterspørgselsbegrænsende økonomisk politik, og der er ingen almindelig grund til, at forholdet mellem nedgang i beskæftigelse og i import skulle afhænge væsentligt af dagpengenes størrelse. Det er de efterspørgselsbegrænsende indgreb, der bliver mindre effektive til at påvirke både samlet efterspørgsel, beskæftigelse og betalingsbalance – f.eks. medfører en forhøjelse af momsatsen ikke et proportionalt større provenu, provenuet af andre skatter reduceres, og det offentlige dagpengeudgifter stiger, hvilket altsammen begrænser effekten på den samlede efterspørgsel. (Dog kan »arbejdsløshed« forstået som formindskelse af beskæftigelsen ved indgreb, der begrænser arbejdsudbuddet, fungere som instrument. I, vel meget begrænset, omfang kan efterlønsordningen ved at tilskynde vanskeligt erstattelige beskæftigede til at forlade arbejdsmarkedet med kun ringe indtægtstab have forringet både beskæftigelse og betalingsbalance.)

Det centrale i nærværende forbindelse er imidlertid arbejdsløshedskompensationens effekt på lønstigningstempoet. Det er klart nok, at en dæmpning kunne opnås dels ved skærpet kontrol, dels og vel især ved at begrænse adgangen til og det relative niveau af dagpenge, samt ved at øge de forsikredes bidrag og lade det variere med ledighedens omfang. Men skærpet kontrol kan have lidet tiltalende bivirkninger, særlig på grund af de store vanskeligheder ved at sikre ensartet administration. Og spillerummet for nedsættelse af dagpengesatser og forhøjelse af medlemsbidrag må – om ikke af andet – være begrænset ved relationen til andre, ikke af specielle bidrag afhængige, sociale ydelser.

Der resterer spørgsmålet om muligheden af varigt virksom indkomspolitik, dvs, næsten udelukkende, direkte indgreb overfor løninflationen. En dækkende behandling er her udelukket, og kun en enkelt, forsømt side af problemet skal

omtales. For få år siden fremsatte Colin Clark som alternativ til Phillips-relatio-
nen, hvad han betegnede som afpresningsteorien for lønstigninger. Essensen heri
var, at højere kapitalintensitet havde øget arbejdsgivernes tab ved strejker, og at
de derfor var blevet mere eftergivende overfor krav om lønforhøjelser. Adækvat
til forklaring af de senere års lønacceleration var dette næppe. Colin Clark til-
føjede, at der med udtrykket blackmail ikke tilsigtedes nogen nedsættende karak-
teristik af strejker. Det var et overflødigt forbehold. Hvad er det der tilsigtes ved
en strejke, lockout eller trussel derom? Ikke en varig afbrydelse af samarbejdet
med den anden part, men at fremtvinge en for den aktionerende part gunstig æn-
dring af vilkårene for det fremtidige samarbejde ved at bringe modparten i en
nødsituation, dvs en handlemåde som så klart falder ind under begrebet afpres-
ning, at det burde kunne blive alment indset.

Videre er det ikke vanskeligt at indse, at høj konfliktfrekvens ikke er velstands-
befordrende – udbredt anvendelse er kontraproduktiv.

Hertil kommer, at de senere års renaissance for fascismens forløber, den syndi-
kalistiske direkte aktion, ingenlunde begrænser sig til lønmodtagerinitiativer. Det
er ikke lønmodtagere, der hælder mælk i rendestenen, blokerer havne, eller spæ-
rer broer og veje med traktorer. Stærke offentlige sanktioner overfor sådanne til-
dragelser kunne politisk hensigtsmæssigt forberede hævdelser af det generelle
princip, at kollektiv afpresning, ofte med grupper af sagesløse personer som gids-
ler, ikke hører hjemme i et liberalt-demokratisk samfund – hvilket imidlertid ikke
nødvendigvis vil blive indset, end ikke når det er for sent.

Litteratur:

- Blomgren-Hansen, Niels og Jan E. Knøsgaard. 1980. Løn, ledighed og arbejds-
løshedsunderstøttelse. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 118: 16-36.
- Bowers, J. K. m.fl. 1970. The Change in
the Relationship Between Unemploy-
ment and Earnings Increases. *National
Institute Economic Review*, nr. 54, nov.
- Brown, A. J. 1976. UV-Analysis, kap. 7 i
*The Concept and Measurement of Invol-
untary Unemployment*, ed. by G. Wors-
wick.
- Christensen, J. P. & Estrup, J. 1979. Struktur-
ændringer på det danske arbejdsmarked
i 1900-tallet, i *Vækst og Kriser i dansk
Økonomi i det 20. århundrede*, Skrifter
fra Aarhus Universitets økonomiske In-
stitut, nr. 27, bind I, 39-138.
- Eckstein, O. 1980. Economic Choices for
the 1980s, i *Challenge*, Juli-August, 15-
27.
- Estrup, J. 1979. Problemstillinger på Ar-
bejdsmarkedet. *Nationaløkonomisk Tids-
skrift*, bind 117. 336-345.
- Freedman, David H. 1978. Employment
Perspectives in Industrialized Market
Economy Countries. *International Labour
Review*, vol. 117, 1-20.
- Grubel, H. G. & Maki, D. R. 1976. The
Effects of Unemployment Benefits on U.

omtales. For få år siden fremsatte Colin Clark som alternativ til Phillips-relatio-
nen, hvad han betegnede som afpresningsteorien for lønstigninger. Essensen heri
var, at højere kapitalintensitet havde øget arbejdsgivernes tab ved strejker, og at
de derfor var blevet mere eftergivende overfor krav om lønforhøjelser. Adækvat
til forklaring af de senere års lønacceleration var dette næppe. Colin Clark til-
føjede, at der med udtrykket blackmail ikke tilsigtedes nogen nedsættende karak-
teristik af strejker. Det var et overflødig forbehold. Hvad er det der tilsigtes ved
en strejke, lockout eller trussel derom? Ikke en varig afbrydelse af samarbejdet
med den anden part, men at fremtvinge en for den aktionerende part gunstig æn-
dring af vilkårene for det fremtidige samarbejde ved at bringe modparten i en
nødsituation, dvs en handlemåde som så klart falder ind under begrebet afpres-
ning, at det burde kunne blive alment indset.

Videre er det ikke vanskeligt at indse, at høj konfliktfrekvens ikke er velstands-
befordrende – udbredt anvendelse er kontraproduktiv.

Hertil kommer, at de senere års renaissance for fascismens forløber, den syndi-
kalistiske direkte aktion, ingenlunde begrænser sig til lønmodtagerinitiativer. Det
er ikke lønmodtagere, der hælder mælk i rendestenen, blokerer havne, eller spæ-
rer broer og veje med traktorer. Stærke offentlige sanktioner overfor sådanne til-
dragelser kunne politisk hensigtsmæssigt forberede hævdelser af det generelle
princip, at kollektiv afpresning, ofte med grupper af sagesløse personer som gids-
ler, ikke hører hjemme i et liberalt-demokratisk samfund – hvilket imidlertid ikke
nødvendigvis vil blive indset, end ikke når det er for sent.

Litteratur:

- Blomgren-Hansen, Niels og Jan E. Knøsgaard. 1980. Løn, ledighed og arbejds-
løshedsunderstøttelse. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 118: 16-36.
- Bowers, J. K. m.fl. 1970. The Change in
the Relationship Between Unemploy-
ment and Earnings Increases. *National
Institute Economic Review*, nr. 54, nov.
- Brown, A. J. 1976. UV-Analysis, kap. 7 i
*The Concept and Measurement of Invol-
untary Unemployment*, ed. by G. Wors-
wick.
- Christensen, J. P. & Estrup, J. 1979. Struktur-
ændringer på det danske arbejdsmarked
i 1900-tallet, i *Vækst og Kriser i dansk
Økonomi i det 20. århundrede*, Skrifter
fra Aarhus Universitets økonomiske In-
stitut, nr. 27, bind I, 39-138.
- Eckstein, O. 1980. Economic Choices for
the 1980s, i *Challenge*, Juli-August, 15-
27.
- Estrup, J. 1979. Problemstillinger på Ar-
bejdsmarkedet. *Nationaløkonomisk Tids-
skrift*, bind 117. 336-345.
- Freedman, David H. 1978. Employment
Perspectives in Industrialized Market
Economy Countries. *International Labour
Review*, vol. 117, 1-20.
- Grubel, H. G. & Maki, D. R. 1976. The
Effects of Unemployment Benefits on U.

- S. Unemployment Rates. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 274-297.
- Grubel, H. G. & Walker, M. A., eds. 1978. *Unemployment Insurance*.
- Henriksen, Ingrid 1979. Udbuddet af Arbejdskraft, kap. 5 i *Arbejdsløshedsundersøgelserne 1*, Socialforskningsinstituttet, publikation nr. 91.
- Kærgård, Niels 1979. Produktivitetsudviklingen og de økonomisk-politiske muligheder. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 117, 299-307.
- OECD 1978. *A Medium Term Strategy for Employment and Manpower Policies*.
- Pedersen, Peder J. 1979a. Produktivitetsudviklingen, kap. 2 i *Arbejdsløshedsundersøgelserne 1*, Socialforskningsinstituttet, publikation nr. 91.
- Pedersen, Peder J. 1979b. Kommentar til Kærgård 1979. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 117, 308-310.
- Phelps, E. S. m.fl. 1970 *Microeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory*.
- Rosdahl, A. & Due, J. 1980. *Arbejdsløshedsundersøgelserne 2. Omfanget af Ledighed og Sygefravær*. Socialforskningsinstituttet, publikation nr. 96.
- Statistiske Efterretninger* 1979. Ungdomsbeskæftigelsesundersøgelsen 8. februar 1978, A 1-17.
- Turvey, Ralph. 1971. Some Features of Incomes Policy, and Comments on the Current Inflation, kap. 12, i *The Current Inflation*, ed. by H. G. Johnson & A. R. Nobay.
- United Nations 1980. *The Economic Role of Women in the ECE Region*.